

Pisac je bio u zarobljeničkom mimohodu na Križnom putu

MARIBORSKI POKOLJI* DOKUMENT LI.

Ostao je živ zahvaljujući snalažljivosti jedne časne sestre**

► Piše: dr. fra Vendelin Vasilj¹

Ja sam pošao iz Zagreba 7. svibnja 1945. u 10 sati sa bolničkim vlakom Ustaške Obrane kao svećenik te postrojbe. Zapovjednik vlaka je bio dr. Šime Cvitanović, pukovnik-liječnik. U vlaku je bilo oko 500 bolesnih zatim 200 oboružanih vojnika sa nekoliko časnika te oko 700 žena, djece i građanskih osoba, koji su u zadnji čas pristupili vlaku da izbjegnu iz Zagreba a među njima 40-50 svećenika. Vlak je bio dobro snabdjeven hranom i bolničkim materijalom. Od Zagreba do Maribora putovali smo dva i pol dana s razloga jer su nas znali slovenski željezničari na svakoj stanici preko potrebe dugo zadržavati u očitoj namjeri a vjerojatno i instruirani da nas što dulje zadrže, jer su znali da od Graca nastupaju prema Mariboru Rusi i Bugari. Tako se je i desilo.

Uhićeni hrvatski vojnici i civili s komunističkim pratiteljima na Križnom putu

Na stanici Hoće pred Mariborom partizanske postrojbe, koja je tražila bili smo zaustavljeni od jedne jače da se razoružamo a da će nam vlak

* Tekst je prijepis izvornog članka.

** U tekstu nije smio napisati kako joj je ime, ali sada možemo napisati da je to bila hercegovačka franjevka č. s. Tihomira Božić.

¹ Dr. fra Vendelin Vasilj član je Hrvatske franjevačke provincije u Hercegovini koja je, zbog svoje vjernosti Bogu i Hrvatskoj, najteže bila pogođena od ruku Titovih partizana. Blizu 70 franjevaca ove zajednice, 30 samo na Širokom Brijegu, bili su poubijani od sljedbenika Josipa Broza Tita. Fra Vendelin, jer je Božjom voljom bio predodređen da bude jedan od krunskih svjedoka mariborskih pokolja, izmakao je od nasilne smrti. Satrven zbog mariborskih pokolja i glavni urednik ovoga djela, noseći duboko u srcu bol zbog masovnih pokolja u okolici Trsta, početkom rujna 1945. nađoše se skupa u Franjevačkom samostanu Sv. Ante u Bologni (Italija). Prijateljstvo obojice svjedoka tih masovnih pokolja nastavilo se, ne samo u Italiji nego i u Sjedinjenim Američkim Državama. Upravo zato, sredinom 1970. godine prva kopija prvog izdanja knjige Operation Slaughterhouse stigla je u ruke fra V. Vasilja. U znak zahvalnosti on je kao urednik hrvatskoga tjednika Danica u Chicagu napisao seriju od pet dugih članaka o tek izašloj knjizi. Nažalost, koncem 1970. ovaj krunski svjedok mariborskih pokolja, iako je i umno i fizički bio pravi gorostas od čovjeka, iznenada je teško obolio i početkom siječnja 1971. godine spokojno je dočekaao smrt.

pustiti dalje. Časnici su već prije, uočivši pravu namjeru toga zaustavljanja, sa svojim vojnicima napustili vlak i otišli u šumu pod vodstvom bojnika Jakova Barbarića. Ostali putnici nespособni za ikakvu vojnu akciju predali su ono malo naoružanja što su imali i nakon toga je vlak upućen za mariboršku stanicu, koja je već bila od Bugara zaposjednuta. Cijela je garnitura vlaka sa stanice odvežena u bivši njemački logor. Tu je odmah započela od strane partizana pljačka svih vrijednosnih predmeta sve do odijela, koja su partizani odnosili kako od muških tako i od ženskih kao i od ranjenika.

Prvi dan odmah su odijeljeni muški od ženskih. Hrana nije davana uopće kroz tri dana, no kako su pojedinci još ponešto imali, moglo se je preživjeti. Za bolesnike nije bilo nikakve njege ili hrane, čak ni vode, a ujedno napominjem da su liječnici bolničkog vlaka još prvu večer odvedeni. No postupak partizana prema nama, osim prijatni i sličnog, nije bio naročito loš, izuzevši već spomenutu pljačku. No i ta se je situacija skroz promijenila odprilike četvrti dan, kada je komandu logora preuzela IV. Partizanska Vojvođanska brigada pod zapovjedništvom generala Nađa. Pljačka preostalih stvari naravno je nastavljena, surovitosti i prijatnije svake vrsti se redaju.

Sad je određeno da se odvoje časnici, koje je prokazivao neki brico

Kokić iz Zavidovića, koji je kao jasenovački logoraš s nama pošao kao bolnički brico. Kroz ovo vrijeme s nama je stupio u kontakt jedan slovenski mladi svećenik (Zdenko Lovše) i taj je uz pomoć mariborskog biskupa Josipa Tomašića bio već u pregovorima sa slovenskim partizanima, da se s bolesnicima iz ove grupe postupi humano i sa izvjesnom bolničkom njegom a nas svećenike da se odvoji i pusti na slobodu. No sve to je dolaskom IV. Vojvođanske brigade palo u vodu.

Kad sam uočio tu situaciju i da više ne mogu održavati kontakt s bolesnicima, odlučio sam jer više u šume ne mogu, da pobjegnem. Ovo mi je omogućeno energičnim i smišljenim nastupom jedne bolničarske sestre. U našoj je skupini bilo pet školskih sestara Sv. Franje iz Mostara koje su dobrotom jednog partizanskog slovenskog časnika puštene kriomice na slobodu, ali su i dalje s nama održavale kontakt, donoseći nam hranu i pokoji dobar savjet i upute.

Dan prije mojega bijega bila je nedjelja: vodili su nas sve muškarce sa oko 50 svećenika na čelu u povorci kroz cio grad, pokazujući nas kao svoje roblje i vratili su nas u isti logor oko ponoći.

Ja sam odmah od početka moga boravka u logoru osjetio, da među slovenskim borcima ima i takovih, koji sa komunističkim partizanima nemaju iste ciljeve, nego da su to

bili borci protiv Njemaca i njihov je postupak prema nama bio relativno korektan. Općenito sam opazio da narod, izuzevši malu skupinu partizana komunista, očekuje okupaciju Slovenije po Englezima i da je postupkom komunista, a naročito ove IV. brigade, teško razočaran.

Ja sam se smjestio u franjevačkom samostanu pod krivim imenom to već i iz toga razloga da mojom pastvom ne bi franjevci Maribora imali ikakve nepravilike. Tu sam odmah usljed nedostatka slovenskih svećenika preuzeo dužnost na župi Sv. Petra, kamo sam dnevno odlazio a subotom i nedjeljom tamo i boravio.

Sve svećenike kao i bolesnike vratili su partizani u Zagreb kao zarobljenike i sada se još nalaze po raznim zatvorima. Čuo sam neprovjereno, da su pred Zagrebom na Savskom mostu neke ranjenike žive bacali iz vlaka u Savu. Od svećenika je u Zagrebu strijeljan dr. Guberina.²

Od 15. do 18. svibnja stalno su provođene kolone zarobljenika kroz Maribor opljačkane, bose i od gladi iznemogle a ako bi koji od njih pokušao da se vode napije bio bi na mjestu odmah ubijen. Saznao sam da se veliki broj zarobljenika nalazi u kadetskoj školi u Mariboru, od kojih su neki umirali od gladi i žeđi i zime, jer su bili na otvorenom dvorištu.

Dne 18. svibnja počinje razdvajanje zarobljenika na časnike, ustaše i domobrane i masovno ubijanje. To se je vršilo u predgrađu Maribora, zvanom Tezno i to noću u jarcima kopanim za protutenkovsku obranu.³ Ubijalo se mitraljezima a i klalo i ubijalo tupim predmetima. Ubijanje su vršili većinom Srbi IV. Vojvo-

Na žalost, našlo se onih koji su bili spremni potkazivati druge. Naravno, komunisti su ubijali i bez toga, njima krivica ili nedužnost nisu ništa značile.

² Dr. Ivo Guberina, istaknuti hrvatski profesor i pisac, svojom mučeničkom smrću pridružio se drugoj jedanaestorici svećenika-mučenika šibenske biskupije koje su partizani poubijali.

³ Tezno, jedan od najzloglasnijih hrvatskih masovnih ubijališta, bio je dobro poznat ne samo očevidcu fra V. Vasilju nego i glavnome uredniku ovoga djela sve od početka rujna 1945. Zato su glavni urednik i njegovi suradnici od 1960. godine o njemu sustavno dizali svoj glas pred američkim Kongresom, pred Ujedinjenim narodima, pred američkim predsjednicima i kod američkih medija; svi su, unatoč izdanjima monumentalnog djela Operation Slaughterhouse iz godine 1970. i 1995. ostali otvrdnuti u svojoj šutnji kao da se mariborski pokolji nisu uopće dogodili. Službena šutnja te čak i nijekanje tih užasnih zločina nastavljaju se u svijetu sve do naših dana. Ni otkopavanje, sredinom 1999. godine, 1.769

đanske brigade a dijelom i slovenski partizani.

Među stanovnicima izazvalo je ovo masovno ubijanje pred očima samoga grada ogromno negodovanje, ali radi terora nitko nije smio protestirati.

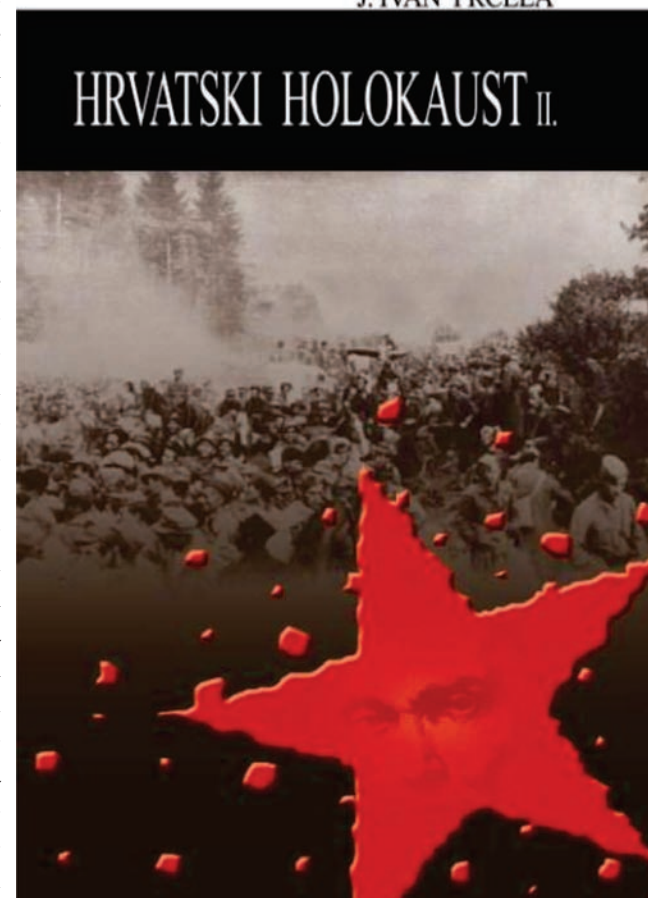
Ja sam napisao dva protestna pisma na komandu mjesta i zapovjedništvo Četvrte brigade naravno bez uspjeha. Opisao sam čitav taj postupak i protestirao protiv istoga. Ova su ubijanja trajala do 30. svibnja. Služeći župu Sv. Petra, vlastitim sam očima vidio mase lješeva hrvatskih i njemačkih vojnika u Dravi. Čuo sam, da su 6 km istočno od Maribora najednom prepriječili tok rijeke i morali biti uklanjani. U Teznu su lješevi bacani u jarke i samo ponešto zakopani zemljom tako da su naknadno morali biti zasuti vapnom i zemljom, jer se je raspadanje osjećalo i prijetilo zarazom. Računa se po izjavama dosta vjerodostojnih ljudi iz Maribora a i po izjavama samih partizana, da je tu moglo biti poubijano 30.000 do 35.000 Hrvata.

Strahote toga ubijanja pričao je meni osobno jedan nadporučnik (Šimić) koji je sam bio među strijeljanima ali on i još jedan njegov drug čijeg imena ne znam, bili su obojica teško ranjeni i pritajili se kao mrtvi, te su se zatim sklonili u obližnje selo a zatim u partizansku bolnicu u Mariboru, izdali se za partizanske borce i tako izmakli smrti. Nakon 20 dana liječenja upućeni su u Hrvatsku i za daljnju im sudbinu ne znam.

Iako i sam u opasnosti, fra Vendelin Vasilj prosvjeduje protiv ubijanja. Nije koristilo, ali je barem pokušao.

Uostalom, jedne subote i sam sam čuo to ubijanje i vidio gdje ubijene bacaju u Dravu. Ovo je uostalom i notorna činjenica, čiji je svjedok sve stanovništvo Maribora. Ovaj je postupak uostalom izazvao među pučanstvom potpunu preorijentaciju i ogorčenje.

Napominjem, da su istih dana partizani u okolici Maribora uhitili ogroman broj istaknutih katoličkih obitelji koje nisu za rata nikada preživjele s partizanima. U samom

logoru Sterntal bilo je oko 13.000 uhićenih slovenskih katolika, koje su mučili gladu i batinali. Dešavalo se je čak i u mojoj župi, da su odvodili cijele obitelji a često oca i majku a djecu ostave na

milost susjedima.

U samoj Sloveniji nije se formirao odpor većeg obsega ali je javno mišljenje sasvim hranjeno protiv partizana a dešavaju se vrlo česte sabotaže osobito u uništenju streljiva, npr. u Ljubljani, Mariboru u Trbovlju cijeli

vlakovi municije bili su dignuti u zrak.

Čitao sam u novinama a razabrao sam i u razgovoru s jednim činovnikom OZNE, da se baš mene osobito traži kao pisca triju knjiga protiv komunizma. To me je sklonilo kao i okolnost, da su svi funkcioneri Katoličke crkve bili pod naročitom paskom a dijelom i uhićeni, da se odlučim na bijeg. Dne 3. rujna stigao sam u Trst.

Rim, 15. listopada 1945.

Preuzeto iz knjige: John Ivan Prcela – dr. Dražen Živić, *Hrvatski holokaust*, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Zagreb, 2001., str. 408. – 411. ✍

kostura i to samo na manjem dijelu od 70 metara toga pet kilometara duga kanala, koji je natrpan desetcima tisuća hrvatskih mučenika, nije prekinulo tu službenu šutnju. Osim hrvatskih i slovenskih medija, jedini glas o tim pokoljima čuo se 19. rujna 1999. u samom Mariboru od pape Ivana Pavla II. Iako je izjava Kristova Namjesnika bila kratka, 21. listopada 1999. glavni urednik ove knjige toplo se zahvalio Svetom Ocu, moleći da blagoslovi sve predstavnike triju hrvatskih naraštaja koji su, potaknuti otkopavanjem u Teznu, smjesta započeli svoj rad na ovome hrvatskom izdanju.